

Пуковник МИЛИСАВ ПЕРИШИЋ

ПРОТИВАВИОНСКА ОДБРАНА ТРУПА НА ПЛАНИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Проблем ПАО трупа на планинском земљишту за нас је, због наших географских услова, увек актуелан, те га треба непрестано проучавати кроз теорију и праксу. Недашња мишљења да планинско земљиште искључује могућност вођења операција савременим армијама, наоружаним модерном техником, давно су одбачене. Најновија ратна искуства, почев са ратом у Абисинији па кроз цео Други светски рат — операције у Норвешкој, на Балкану, Кавказу и Карпатима, као и рат у Кореји, — јасно доказују да и савремене армије, наоружане најмодернијом техником, могу да изводе операције на планинском земљишту.

Значај авијације у операцијама на планинском земљишту, и поред свих ограничења и тешкоћа које оно испољава, врло је велики, а некада може се речи, чак и већи но у обичним теренским условима. Ово произлази отуда, што планинско земљиште, својом беспутношћу и испресецаношћу, јако ограничава кретање и рад тенкова и артиљерије, нарочито возеће те многи њихови задаци прелазе на авијацију, пошто је једино она у стању да брзо сруши одбрану непријатеља и прокрчи пут својој пешадији и на оним тачкама где то не могу ни тенкови, ни артиљерија. Браниочева пак авијација има могућности да нанесе велике губитке борбеном поретку нападача, да угрози покрете његових колона, а дејством по долинама и теснацима да парализује извршење брзих маневара. Поред тога, базе са својим складиштима ратног материјала остају увек важни циљеви за непријатељску авијацију.

При операцијама на планинском земљишту треба нарочито истаћи велики значај ловачке авијације у општем систему ПАО. Јер, док је свим средствима ПАО (која су више или мање везана за путеве) моћ маневра јако ограничена, дотле ловачка авијација има, у односу на њих, такоређи неограничене могућности. Осим тога, осматрање циљева у ваздуху ометају доминирајући врхови и планински гребени, тако да је могућа изненадна појава непријатељских авиона. Ово захтева од противавионске артиљерије тренутно отварање ватре, јер се циљеви могу тући само за време њиховог краткотрајног бављења у зони дејства батерије. Због тога је потребно да се ти циљеви што пре уочавају. Међутим, треба имати у виду да нема

никакве користи од благовременог учачања циљева у ваздуху од стране далеко истурених осматрачких станица, ако се циљеви (због њихове велике удаљености или неке маске, или ниских облака) не могу одмах показати послузи код оруђа и справа. Радиолокатори, такође, при раду на планинском земљишту наилазе на посебне тешкоће, јер се услед испресецаног земљишта јављају многобројни мртви простори у које не могу допрети радиолокаторски таласи, пошто се распростиру праволинијски као сунчеви зраци.

Све ово показује да планинско земљиште знатно утиче и на организацију ПАО трупа, захтевајући сасвим нове тактичке поступке, специјалну опрему, па и наоружање.

У овом циљу изнећемо само битне одлике организације и рада ПАО трупа на планинском земљишту у оквиру армиске нападне операције, при чему ћемо детаљније обрадити два најважнија питања: начела употребе средстава ПАО и организацију командовања, пошто се сва остала питања не разликују много од начина њиховог решавања у нормалним условима.

Утицај планинског и карстног земљишта на организацију и извођење ПАО трупа уопште

Утицај планинског и карстног земљишта нарочито се испољава у тешкоћама кретања ПА јединица (ограниченост путева често рђавог квалитета — стрми нагиби, велики снегови зими, итд.) и у могућности избора ватрених положаја у оним рејонима, где би то најбоље одговарало с обзиром на услове доброг обезбеђења трупа. Зато, на пример, при распореду ПА јединица на планинском и карстном земљишту, у већини случајева, нећемо моћи да се држимо прописаних норми за отстојања батерија од непријатељског предњег краја (2—3 км за прву линију СПАА и до 1 км за МПАА), већ ћемо морати да их прилагођавамо теренским условима у оквиру добијеног задатка. При томе иницијатива и снажљивост старешина имају огроман значај. Поред тога, неопходно је добро познавање планине и њеног утицаја на употребу и рад ПА средстава.

Организација службе ваздушног осматрања, јобавештавања и везе (ВООВ) наилази, такође, на посебне потешкоће у планини. Ради боље прегледности потребно је да се осматрачке станице (ОС) постављају на највише гребене и врхове. Међутим, такво пењање ОС захтева несравњено више времена и већи утрошак материјала за везу (ако се подижу телефонске линије) него на маневарском земљишту. Поред тога, планински врхови често су у облацима или магли, тако да се ОС морају поставити и по падинама гребена и по врховима, а то, опет, захтева већи број станица и више средстава за везу. Сем тога, када напад отпочне, брзо премештање ОС на нове положаје претставља још веће потешкоће, нарочито ако су планине под снегом. У таквим приликама све људство службе ВООВ треба да користи смучке, те га за то треба благовремено припремити и обучавати.

Објекти ПАО једне армије на планинском земљишту делом су осетљивији при нападу из ваздуха него у нормалним условима. То долази отуда што се на планинском земљишту тешко налазе погодне просторије за њихов размештај, што је кретање ван комуникација јако ограничено или немогуће и што су теснаци, уске долине и превоји врло погодни циљеви

за изненадне нападе непријатељске авијације. Тако, например, трупе које би биле нападнуте за време кретања, најчешће неће бити у могућности да брзо заузму рашчлањен распоред као што то предвиђају наша борбена правила. Сем тога, треба имати у виду и то, да каменито тле појачава дејство авионских бомби. Истина, услови за заклањање у пошумљеним пределима су повољнији, али су већи покрети трупа ипак везани за путеве.

Све ово показује да ће и борбени пореци бити гушћи и јако засићени техником у захвату бољих комуникација, док ће ван њих дејствовати само мање снаге и у растреситијим стројевима, тако да ће и њихово противавионско обезбеђење бити олакшано. Но, при овоме треба нарочито истаћи да у планини и поједине стазе могу добити оперативни значај, те се јавља велика потреба за ПА митраљезима на товарној стоци, који би били у стању да свуда прате своју трупу.

Трупе на правцу главног удара биће изложене нападима са мањих и средњих висина. То важи и за резерве, покретну групу и армиску базу. Стога, за обезбеђење ових објеката, треба предвиђати средњекалибарску и малокалибарску артиљерију и ПА митраљезе. Основу ПАО, у сваком случају, чини МПАА и ПАМ, јер авијација на бојишту најчешће дејствује са мањих висина, из бришућег лета или из обрушавања. Дејство са већих висина могуће је само на крупније објекте и оне који су удаљенији од сопствених трупа. Међутим, на испресецаном планинском земљишту, због мањег растурања бомби на предњем нагибу, моћи ће се бомбардовати поједини циљеви који се налазе знатно ближе својих трупа него што би то било могуће на равном земљишту.

Природно је да ће и у припремној етапи браниочева авијација нарочито нападати искрцне станице трупа и ратног материјала, складишта и објекте на комуникацијама (у циљу спречавања саобраћаја) и трупе на одмору. Да би у овој етапи трупе биле што мање изложене нападима из ваздуха, покрете треба вршити ноћу, а на одмору заузимати растресит распоред. Организација ПАО просторија за прикупљање трупа мора се вршити благовремено, тј. пре доласка трупа, пошто су планински путеви махом узани, тако да не дозвољавају ПА средствима да претичу колоне на маршу, а других путева или нема или су јако заобилазни.

Други ешелон армије и покретна трупа (ако се формира) много су осетљивији на планинском него на маневарском земљишту, те их треба јаче обезбеђивати од напада из ваздуха. Од снага главне групације треба обезбедити нарочито оне делове који се налазе у гушћем поретку и који су јако засићени техничким средствима, а то ће бити обично дуж путева.

Приликом подилажења првенствено треба обезбедити колоне од дејства из ваздуха, јер ће их браниочева авијација нарочито нападати, да би успорила њихове покрете и створила потребно време за организацију положеја.

При гоњењу непријатеља, поједини теснаци на новим комуникацијама, као: мостови, прелази преко река, и томе слично, могу постати врло важни, те се морају брзо обезбеђивати од непријатељског напада из ваздуха да се не би успорио ток операције. За обезбеђење оваквих објеката треба унапред предвиђати ПА средства или их у даном моменту скидати са мање важних објеката.

Начела употребе средстава ПАО на планинском земљишту

При употреби ПА средстава на планинском земљишту треба се придржавати следећих главних начела:

1) Поред главне групације, која се обезбеђује највећим делом ПА средстава, треба предвидети обезбеђење и оних снага, које изводе маневар у циљу обухвата и обиласка. На планинском земљишту и мање снаге, одређене за извршење неког маневра, могу добити задатак оперативног значаја од чијег извршења зависи брзина и успех целе операције. Такви делови нападачевих снага биће нарочито изложени нападима браниоачеве авијације, која ће настојати да својим дејством дуж уских долина, превоја и теснаца, нападачу спречи извршење маневра. За обезбеђење ових снага најпогоднији су ПА митраљези великог калибра, оспособљени за праћење трупа по сваком терену, као и МПАА уколико има путева и могућности за покрет.

2) Основу противавионске одбране у планини чине артиљерија малог калибра и ПАМ, а остала их средства само допуњују, зато што је рад артиљерије средњег калибра јако ограничен због немогућности кретања ван путева, оскудице добрих ватрених положаја, као и постојања великих мртвих углова.

3) Артиљерија средњег калибра биће често приморана да заузима линиски распоред иако је то противно захтевима ситуације. Она се мора постављати дуж долина — поред комуникација, те ће њен распоред у односу на фронт напада зависити од правца протезања комуникација, које, скоро увек, воде долинама.

Детаљним проучавањем карте и извиђањем треба испитати могућност избора ватрених положаја и по мањим побочним долинама и проширењима како би се распоред батерија што више прилагодио стварним потребама групног распореда у вези добивеног задатка.

Трупе на гребенима обезбеђују се од напада са средњих висина распоредом СПА батерија у долинама, уколико су у захвату њихових зона дејства.

4) Због великих мртвих углова и потребе да се ватра може отворити на граници домета треба тежити да се батерије постављају на платое и седла, што ће у већини случајева бити могуће само за МПАА.

Извлачењем батерија из низина смањују се не само нетучени простори, већ се олакшава и организација осматрања и благовремено уочавање циљева од стране послуге.

5) При постављању батерија близу узвишења треба водити рачуна да долине не остану незаштићене од напада јуришне авијације. Зато је потребно да се изврши „запречавање долина“ постављањем МПА батерија или водова не само у подножју, него и на падине узвишења.

Јасно је да овако постављене батерије не могу имати поље дејства у кругу од 360° , али ће моћи да остваре концентричну ватру на улазима у долину, као и на предвиђеним местима дуж долина, испред објеката који се обезбеђују.

У оваквим случајевима биће каткад корисно да се на падине поставе само поједина оруђа.

6) При заједничком распореду СПА и МПА батерија треба настојати да МПА батерије, односно водови, првенствено туку мртве углове СПА

батерија. При распореду МПА треба водити рачуна о условима што боље осматрања са ватрених положаја, јер би се, у противном, редовно задоцњавало са отварањем ватре.

7) Предвиђени распоред батерија по карти често ће се мењати, а излазак на ВП захтеваће много више времена него у нормалним условима.

Познато је да је планина пуна изненађења. Зато је потребно да се за извршење свих радњи предвиђа знатно више времена него у нормалним условима. Даље, потребно је планинско земљиште добро проучавати, стално прикупљати податке од мештана, а користити и водиче, нарочито ноћу. Наш НОР дао нам је, у овом погледу, драгоцену искуства која не смемо заборавити.

8) Брзо маневровање противавионском артиљеријом на планинском земљишту јако је отежано или уопште немогуће. Због тога, при обезбеђењу трупа на полазном положају за напад, ПА батерије треба привлачити што је могуће више напред, тим пре што у планини често постоје прикривени прилази који то олакшавају.

За извођење ширих маневара треба благовремено извидети путеве и предузети мере за њихову оправку, односно рашчишћавање од снега и леда, нарочито у периоду зимских мећава или топљења снега.

9) На планинском земљишту ПАА може чешће него у нормалним условима, доћи у ситуацију да гађа и на земаљске циљеве, зато што су у планини могућа разна изненађења, те не можемо рачунати да ће земаљска артиљерија моћи сама да изврши све своје задатке. Поред тога, треба водити рачуна и о могућностима дејства непријатељских тенкова правцем преко ВП.

За време артиљериске припреме, ако нема довољно земаљске артиљерије, поједина оруђа МПА и ПАМ могу се привлачити толико унапред да им се омогући непосредно гађање по непријатељским отпорним тачкама, нарочито онда када је непријатељска авијација на дотичном сектору слаба или неактивна.

10) Тешкоће у промени ВП на планинском земљишту захтевају да се маскирању и утврђивању посвети највећа пажња, без обзира на обимност свих радова. Искуство је утврдило да се добро маскиране батерије могу открити тек са висине од 400—600 м.

Ако су ВП изабрани на пошумљеном терену, онда при општем рашчишћавању треба водити рачуна да се тиме не открију ватрени положаји.

11) При избору ВП треба водити рачуна о могућностима одроњавања стена и клизања глечера, као и о дејству непријатељских бомби и артиљериских зрна којима би непријатељ дејствовао на батерије.

Извиднице за избор ВП треба снабдевати са доста инжењерских алата како би могле одмах, док не стигну батерије, да приступе изради прилаза и ВП.

Пошто каменито тле не дозвољава да се артиљериски закони дубоко укопавају, треба прибећи насипању и зидању грудобрана.

12) Служба ВООВ мора бити што боље организована, да би се избегли случајеви изненадне појаве непријатељске авијације. Пошто врхови

планина често могу бити завијени облацима или маглом, осматрачке станице треба постављати и по падинама, а не само по највишим врховима.

13) При одбијању напада из ваздуха употреба стрељачког наоружања добија свој нарочити значај, јер се никада код свих делова поретка неће имати довољно ПА средстава за одбијање напада и због тога, што авијација на планинском земљишту обично дејствује са малих висина.

У свему осталом употреба ПА средстава заснива се на општим начелима која важе за нормалне услове.

Организација командовања средствима ПАО армије

Планинско земљиште испољава велики утицај и на организацију командовања. Оно утиче како на број противавионских армиских артиљеријских група (ПААГ), тако и на њихов састав.

Код армија јачег састава, које имају више ПА средстава и које обично дејствују на два или више операциских праваца (што ће на планинском земљишту бити чест случај) поставља се питање: да ли треба формирати само једну или више ПААГ?

По овоме питању постоје мишљења да треба увек формирати само једну ПААГ на армију, а ову по потреби делити на подгрупе, аналогно земаљској артиљерији која, такође, образује само једну ААГ на армију. Ово још и због тога што се и у прошлом рату понекада тако решавало питање командовања средствима ПАО. Међутим, не сме се губити из вида да је то било у равници или на маневарском земљишту, и да су, у сваком случају, средства ПАО ипак била прикупљена и у ватреној вези, обично у зони дејства два или три стрељачка корпуса.

На планинском земљишту, где је растојање између појединих операциских праваца армије знатно веће, подгрупе не би биле у ватреној вези, утицај команданта групе био би недовољан, тако да би оваква организација командовања била више од штете него користи, јер би била кочница оперативности и иницијативе потчињених. Стога смо мишљења да се код решавања питања броја ПААГ не треба држати никаквих аналогија са ААГ земаљске артиљерије, већ тај проблем треба решавати полазећи од тога којим се начином може осигурати боље извршење задатка. Ми сматрамо да се код армија јачег састава, које дејствују на два или више праваца, може формирати више ПААГ ако такво решење у даном случају расположивих средстава обезбеђује заиста најбоље извршење задатка.

Међутим, ако нема довољно ПА средстава, онда се може формирати једна ПААГ за главни правац дејства, с тим да се остатак ПА средстава (уколико их буде било) може придати корпусима, односно дивизијама на помоћним правцима. Но, овде би се могло поставити и питање: да ли је уопште потребно формирати ПААГ за обезбеђење првог ешелона армије или је боље да се приступи крајњој децентрализацији у командовању, тј. да се сва ПА средства, предвиђена за ПАО првог ешелона армије, придаду корпусима према важности задатака који врше и степену изложености нападима из ваздуха па да они формирају своје ПА групе? Ако би се ПА средства придала корпусима првог ешелона, онда би непосредно под командом армије стајале само ПА групе за обезбеђење другог ешелона и

покретне групе као и армиске базе (уколико се буде имало средстава за њихово формирање).

Ми сматрамо да и овакав начин командовања ПА средствима не би требало искључити. На планинском земљишту — при широким фронтovima, а са мало ПА средстава — он може доћи до примене, нарочито у брзопокретним операцијама. Корпус на главном правцу дејства добио би највише расположивих ПА средстава и он би свакако образовао своју ПА групу, док би остали корпуси поступили према могућностима и потреби. Услови командовања на планинском земљишту — удаљеност КМ армије, сигурност везе, итд. — често иду у прилог веће децентрализације у командовању.

У вези са овим питањем постоје разна гледишта и о томе да ли ПА средства, намењена за обезбеђење појединих објеката позади фронта, на пример, армиске базе, концентracије група итд., треба звати ПААГ или по формациском називу дотичне ПА јединице?

Ово се питање поставља само по себи на практичним вежбама при обради борбене документације и просто се осећа колико би се оно упростило, ако би се и ова ПА средства назвала ПААГ без обзира што су позади фронта, јер је за ПАО фронт свуда.

Међутим, често се устручава да се ове јединице назову ПААГ, јер су обично мањег састава, па им се дају називи ојачаних пукова или дивизиона, што се на пракси незгодно показује.

Свакако, нема потребе да се уводи назив групе ако се ради о чисто формациским и једнородним ПА јединицама, на пример, дивизиону СПАА или ПАМ батаљону, који добијају задатке ПАО појединих објеката. Али, чим се ради о обједињавању више разних јединица (што је најчешћи случај баш код комбиновања СПАА са ПАМ), требало би употребљавати назив групе са редним бројем да би се међусобно разликовале, на пример:

- ПААГ-1 (за обезбеђење снага на правцу главног удара);
- ПААГ-2 (за обезбеђење снага на правцу помоћног удара, ако се формира);
- ПААГ-3 (за обезбеђење покретне групе (ПГ), ако се формира);
- ПААГ-4 (за обезбеђење армиске базе и искрчних рејона, ако је за ово одређено више разних ПА јединица), итд.

Као што се види, број противавионских артиљериских група зависиће, у првом реду, од јачине расположивих противавионских средстава и начина извршеног груписања. То значи, да ће се при мањем броју средстава обично формирати једна ПААГ на армију (али се то не сме схватити као неки рецепт, па да се тако ради и када би извршење задатка ПАО армије било боље огарантовано са две или више група), или да се за ПАО првог ешелона армије приступи ојачавању корпуса ПА средствима, па да они сами организују ПАО својих трупа.

Да ли ПААГ-ом треба да командује један од команданата ПА пукова или помоћник начелника артиљерије за ПАО армије поред своје редовне дужности? Ово питање се поставља и на маневарском земљишту и по њему постоје разна гледишта. Неки су за то да ПААГ-ом треба да командује помоћник начелника артиљерије за ПАО армије поред своје редовне дужности. Међутим, за организацију ПАО армије и правилну употребу свих ПА средстава, у првом реду, одговоран је помоћник начелника артиљерије

за ПАО армије као стручни орган команде армије. Он мора да буде у стању сваког момента да поднесе реферат у коме треба да изложи:

- податке о непријатељској авијацији и аеродромима;
- које јединице и делови борбеног поретка и које објекте и установе у позадини треба обезбедити од непријатељског дејства из ваздуха, са којих висина, по периодима претстојеће операције;
- прорачун средстава ПАО, потребних за обезбеђење појединих објеката (с обзиром на њихову важност, величину и осетљивост);
- преглед постојећих средстава ПАО, које задатке тренутно врше, могућност обезбеђења постојећим средствима, њихово стање и снабдевање борбеним потребама;
- предлог: шта треба обезбедити, којим средствима и за које време, по фазама претстојеће операције и, најзад, предлог за употребу стрељачког наоружања, организацију службе ВООВ, предузимање мера ПА заштите, организацију садејства ПАО (рачунајући ту и ловачку авијацију и трупе које се обезбеђују) и за предузимање мера за обмањивање непријатеља.

У току извођења операције он је дужан да непрестано прати и проучава ситуацију у ПА смислу и у захвату целе армије, да чини потребне предлоге за прегруписивање почетног борбеног поретка ПА средстава, саобразно новоствореној ситуацији, као и да предузима све остале мере за што успешнију ПАО трупа.

Обављање свих ових послова захтева да помоћник начелника артиљерије за ПАО армије буде у непосредној близини начелника артиљерије армије, односно у рејону КМ армије.

Када се све ово има у виду, јасно је колико би било нецелисходно задужити помоћника начелника артиљерије за ПАО армије и свим оним пословима, које има један командант ПААГ са 3—5, па и више, непосредно потчињених јединица у својој групи.

Пре свега, у већини случајева, КМ једне ПААГ (узмимо баш и ону која обезбеђује главну групацију армије) неће се поклапати са КМ армије, на коме он треба да буде као стручни орган за ПАО армије. Јер, док се за КМ једне ПААГ захтева да буде негде у средини распореда својих јединица, докле се КМ армије одређује тамо одакле је најлакше и најсигурније командовање целом армијом. Даље, командант ПААГ има много других дужности у оквиру командовања и употребе ватре своје групе, те се не би могао у исто време бавити и проблемима ПАО армије на помоћним правцима, ПАО базе и комуникација, извођењем прегруписивања ПА средстава у оквиру целе армије, итд. С друге стране, поставља се питање: шта би радили штабови ПА пукова, који стоје армији на расположењу? Да ли би они били рационално искоришћени?

Претпоставимо случај да у армији имамо један ПА пук са још неколико самосталних ПА дивизиона из РВК.

У том случају, за команданта ПААГ, за обезбеђење главне групације армије треба одредити команданта дотичног армиског ПА пука. За друге групе, уколико би се формирале, могу се узети команданти дивизиона. Но,

ако армија располаже поред свог ПА пука и једним ПА пуком из РВК, и ако оба пука, у целости или без неких делова, улазе у састав ПААГ, јасно је да за команданта ПААГ, нормално, треба одређивати старијег команданта пука. На тај начин, један би штаб био искоришћен за командовање ПААГ, а други би остао за командовање својим пуком, или би се искористио за формирање друге групе, например, за обезбеђење ПГ за ширење пробоја од тренутка њеног увођења у пробој, ако то не би било раније учињено.

Ако се, пак, у армији располаже са више ПА средстава и формира више ПА група, утолико пре, не треба одређивати за команданта ПААГ помоћника начелника артиљерије за ПАО из разлога које смо горе навели.

Какав треба да буде однос команданта ПААГ према формациским МПА дивизионима, односно ПАМ батаљонима оних дивизија која улазе у захват обезбеђења ПААГ, тј. да ли ове дивизионе (батаљоне) треба потчињавати команданту ПААГ или не?

Дивизиски МПА дивизиони, односно ПАМ батаљони, као формациска средства дивизија, треба, начелно, да остају у саставу својих дивизија, јер су зато дивизијама по формацији и додељени. Ово би начелно требало примењивати без обзира да ли је дотична дивизија у захвату обезбеђења ПААГ или није, нарочито на планинском земљишту, јер ће дивизија увек имати својих објеката које треба да обезбеди сопственим ПА средствима.

Постоји, међутим, мишљење да би дивизиска ПА средства била боље искоришћена ако би се објединила и ушла у састав ПААГ. По нашем мишљењу то само тако изгледа, али у стварности није тако. А ево зашто: свака дивизија има своје објекте, тј. делове борбеног поретка чији је међусобни значај различит и зависи од многобројних чињеница: тока боја дивизије, састава борбеног поретка, земљишта, идеје маневра итд. У све ове детаље сваке дивизије понаособ не може да улази командант ПААГ (па баш ако би то и хтео) због тога што се сва та питања у оквиру дивизије дефинитивно решавају по времену далеко доцније од одлуке коју мора донети командант ПААГ. Сем тога, однос објеката у дивизији за време боја стално се мења, тако да само штаб дивизије може правилно да оцењује значај сваког свог елемента борбеног поретка у погледу њихове ПАО у свакој ситуацији. Из свега тога излази да би командант ПААГ, ако би и узео све дивизионе под своју команду, могао у своме плану једноставно да стави да ће тај и тај МПА дивизион (батаљон) обезбеђивати борбени поредак своје дивизије, и ништа више. Све остало имаће опет да решава штаб дивизије у сагласности са својим начелником артиљерије и предлогом команданта МПА дивизиона, односно ПАМ батаљона, као стручног саветодавног органа у дивизији по питању правилне употребе ових јединица, под условом, да МПА дивизион (батаљон) не буде употребљен за неки други задатак, ван оквира своје дивизије. Значи, ако би се обједињавање баш и спровело, оно би могло да се одржи по принципу централизације командовања најдаље до почетка напада, а чим напад отпочне, морало би се извршити препотчињавање, тј. враћање формациских ПА средстава у састав одговарајућих дивизија.

При овоме треба имати (у виду и то), да би се дивизиска формациска ПА средства, у моменту препотчињавања, могла налазити негде ван

зоне дивизије и код неког објекта где би требало и даље да остану. Јер, командант ПАОГ, ако одузима дивизијска средства, има право да их употреби по свом нахођењу у оквиру целине, те би за дивизију могле наступити незгодне ситуације по питању ПАО. Узгред овде треба напоменути и тешкоће које би наступиле око снабдевања муницијом и осталим потребама ако би се ове јединице препотчињавале час једном, а час другом старешини, а све без нарочите користи. Поред тога, треба водити рачуна и о nelaгодном осећању код дивизије којој се одузимају формациска средства када стоји пред извршењем тако важног задатка.

Неки сматрају да би формациске МПА дивизионе (батаљоне) требало оставити у саставу својих дивизија на главном правцу удара, с тим да њихову употребу планира командант ПАОГ. То би претстављало неко средње решење које би опет довело до двојства у командовању. Сем тога, нама изгледа, да се оваквим решењем не би постигле неке нарочите користи, а ствар би се непотребно усложила. Сем тога, умањила би се одговорност и једног и другог команданта.

Зато, према свему изложеном, сматрамо да дивизијама на главном правцу, у захвату обезбеђења ПАОГ, не би требало одузимати формациска ПА средства, поготово на планинском земљишту где се принципијелно мора више спроводити децентрализација у командовању.

Али, сада се поставља ново питање: како се може обезбедити најбољи скупан распоред МПАА (из састава ПАОГ и МПАА дивизија), а да се не догоди узимање истих ВП? То се може најбоље постићи ако се дивизије благовремено упознају са изводом из плана ПАО, тј. које ће све објекте, делове борбеног поретка, обезбеђивати ПАОГ, којим средствима и са којих ВП, јер је то неопходно за правилно планирање њихових МПА дивизиона (батаљона), које се дифинитивно може усталити тек на терену, приликом извиђања и решавања питања садејства. На тај начин командант ПАОГ може да доноси своју одлуку и да врши распоред својих средстава не чекајући да дивизије реше у детаљу употребу својих ПА средстава. Осим тога, таквим решењем овога питања командовање је знатно лакше, јер сваки старешина командује само својим средствима, а тиме се постиже већа иницијатива и децентрализација, које имају особити значај баш за рад у планини.

Садејство свих ПА средстава обезбеђује се на тај начин, што дивизија увек зна унапред како је и колико њен борбени поредак обезбеђен од стране ПАОГ, те га својим ПА средствима само допуњава, саобразно своме плану за извођење напада.

Поставља се још једно чисто организациско питање, наиме: да ли је уопште потребно предвиђати ПА јединице у органском саставу стрељачких дивизија? Ово стога, што постоје мишљења да би требало све ПА јединице држати у РВК, па их само по потреби придавати дивизијама. На тај начин, дивизије на важним правцима ојачавале би се потребним бројем ПА дивизиона, односно батаљона, док би дивизије на мање важним правцима биле препуштене организацији ПАО применом само стрељачког наоружања и мера ПАЗ.

Овакво решење изгледа на први поглед веома привлачно, јер би армија (фронт) имала од почетка сва ПА средства непосредно у својим рукама и могла би потребним бројем дивизиона (батаљона) ојачавати дивизије (корпусе) на важним правцима, а са осталим ПА јединицама формирати потребан број ПА група. Међутим, ако се има у виду све већи развој ваздухопловства и све масовније учешће авијације у свим етапама операција, онда се одмах долази до закључка да је неопходно потребно снабдеи стрељачке дивизије припадајућим ПА средствима и то што више, то боље. И у прошлом рату све дивизије зараћених страна имале су у своје формациском саставу од једне МПА батерије до ПА дивизиона. У дивизији САД, на пример, постоји један мешовити МПА дивизион од четири батерије који има: 32 двоцевна топа 47 мм и 32 четвороцевна митраљеза калибра 20 мм, што укупно чини 192 ПА оруђа (цеви) на дивизију. Према томе, ако се има у виду да ће стрељачка дивизија бити изложена нападима из ваздуха, почев од мобилизације својих јединица, за време извршења концентрације (било сувим или превожењем), као и на фронту у свим етапама операције, онда је јасно колико је потребно да се свака дивизија формациски снабде својим ПА средствима.
